

RAJAVARTIOLAITOKSESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 26 §:N MUUTTAMINEN

Johdanto

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 26 §:n muuttaminen liittyy hallituksen esitykseen (HE 1/2024 vp) laeiksi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain ja rajavartiolain 34 g §:n muuttamisesta. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 9 §:ään lisättäisiin uusi 3 momentti, jonka mukaan rajaturvallisuuden häiriötilanteissa sekä tehostettaessa ja kohotettaessa valmiutta niihin varautumiseksi Raja- ja merivartiokoululla upseerin koulutusohjelmassa opiskeleva kadetti voitaisiin nimittää nuoremman upseerin sotilasvirkaan enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Nimittäminen edellyttäisi riittävää koulutusta, josta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella (ks. HaVM 5/2024, EV 22/2024 vp).

Hallituksen esitykseen liittyvien lakien tultua hyväksytyiksi rajavartiolaitoksesta annettua valtioneuvoston asetusta tulee muuttaa siten, että siinä säädettäisiin edellä mainitusta nimittämisen edellyttämästä riittävästä koulutuksesta. Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena olisi edellyttää rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevien opintojen hyväksyttyä suorittamista.

Asetus annetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 9 §:n 3 momentin ja 11 §:n perusteella.

Muutosehdotuksen perustelut

Ehdotettu säännös

Rajavartiolaitoksen upseerien erityisistä kelpoisuusvaatimuksista säädetään rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 26 §:ssä. Sen 1 momentin 1 kohdan mukaan Rajavartiolaitoksessa nuoremman upseerin kelpoisuusvaatimuksena on upseerin tutkinto taikka sotatieteiden maisterin tai sotatieteiden kandidaatin tutkinto ja sotilasammattilliset opinnot.

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 26 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan 1 momentin 1 kohdassa säädetyistä poiketen nuoremman upseerin kelpoisuusvaatimuksena olisi rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän hallitseminen, kun Raja- ja merivartiokoululla upseerin koulutusohjelmassa opiskeleva kadetti nimitettäisiin Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 9 §:n 3 momentin nojalla määrääjäksi nuoremman upseerin virkaan. Rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän hallitseminen olisi rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettu riittävä koulutus.

Raja- ja merivartiokoululla opiskeleville kadeteille annetaan rajavartiomieheltä vaadittava koulutus, sillä vain rajavartiomiehillä on rajavartiolainsäädännössä määritellyt ja monissa Rajavartiolaitoksen tehtävissä tarvittavat toimivaltuudet (ks. esim.

rajavartiolain 28 §). Rajavartiomies on rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 15 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen virkamies, joka on saanut valtioneuvoston asetuksella säädettävän rajavartiomiehen koulutuksen ja jonka hallintoyksikön päällikkö on määrännyt rajavartiomieheksi.

Rajavartiomieheltä vaadittavasta koulutuksesta säädetään rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 48 §:n 1 momentissa. Sen mukaan rajavartiomieheksi voidaan määrätä Rajavartiolaitoksen virkamies, joka hallitsee rajavartijan peruskurssiin sisältyvän rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän ja jolla on rajavartiomieheltä vaadittava kielitaito. Rajaturvallisuuden häiriötilanteissa sekä tehostettaessa ja kohotettaessa valmiutta niihin varautumiseksi virkamies voidaan määrätä rajavartiomieheksi enintään kuuden kuukauden määräajaksi myös ilman 50 §:n 2 momentissa säädettyä toisen kielen taitoa.

Nykyisen opintosuunnitelman mukaisesti rajavartio-opintosuunnan kadetit ovat suorittaneet rajavartiomiehen toimivaltuuksia koskevan oppimäärän kolmannen opintovuotensa jouluna, jolloin opinnoista on enää jäljellä viimeinen lukukausi. Merivartio-opintosuunnan ja ohjaajaopintosuunnan kadetit ovat nykyisen opintosuunnitelman mukaisesti suorittaneet kyseiset opinnot kolmannen opintovuotensa helmikuussa. Kyse olisi toisin sanoen opintojensa viimeisissä vaiheissa olevista opiskelijoista.

Yleistä kadettien koulutuksesta

Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen upseerit koulutetaan Maanpuolustuskorkeakoulussa ja puolustushaara-, aselaji- ja toimialakouluissa eri puolilla Suomea. Edellä todetusti upseerilta edellytetään vähintään sotatieteiden kandidaatin tutkintoa ja sen yhteydessä suoritettavia sotilasammattillisia opintoja (yhteensä 210 op), joita suorittava opiskelija palvelee kadetin palvelusarvossa. Yleisen palvelusohjesäännön (2017) mukaan kadetit kuuluvat päällystöön ja kadetin palvelusarvo rinnastetaan vänrikkiin tai aliluutnanttiin. Vänrikit ja aliluutnantit luetaan yleisen palvelusohjesäännön mukaan upseereihin. Kadetteihin sovelletaan rikoslain (39/1889) 45 luvun 27 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla sotilasrikosvastuuta ja sotilaskurinpitoa koskevia säännöksiä vastaavasti kuin sotilasvirassa palveleviin (ks. laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014)). Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 16 §:n 3 momentin 2 kohdan perusteella kadetin on ennen opintojensa aloittamista täytynyt suorittaa reservin upseerin koulutus.

Sotatieteiden kandidaatin opinnot kestävät noin kolme vuotta. Ne alkavat Maanpuolustuskorkeakoulussa tutkinnon yhteisillä opinnoilla (80 opintopistettä), joihin kuuluvat muun ohella pakolliset toisen kotimaisen kielen opinnot. Tutkinnon yhteisten opintojen jälkeen kadetit suorittavat Maanpuolustuskorkeakoulussa, Maasotakoulussa, Merisotakoulussa tai Ilmasotakoulussa koulutusohjelmakohtaiset opinnot (vähintään 40 opintopistettä). Tutkinnon yhteiset opinnot ja koulutusohjelmakohtaiset opinnot suoritetaan noin kahdessa vuodessa. Toisen opintovuotensa lopussa kadetit jatkavat opintosuunta-kohtaisiin opintoihin (enintään 90 opintopistettä), joiden toteuttamisesta vastaavat puolustushaara-, aselaji- ja toimialakoulut, kuten Rajavartiolaitoksen Raja- ja merivartio-koulu.

Raja- ja merivartiokoulussa annettavasta koulutuksesta ja opetuksesta säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 25 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan Raja- ja merivartiokoulussa voidaan järjestää Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa tarkoitettua upseerin koulutusohjelmaan, jatko-opintoihin tai täydennyskoulutukseen kuuluvaa opetusta Rajavartiolaitoksen toimialalla sen mukaan kuin Maanpuolustuskorkeakoulun kanssa asiasta erikseen sovitaan. Kadetit ovat Maanpuolustuskorkeakoulun opiskelijoita myös silloin, kun he suorittavat opintojensa osia muissa oppilaitoksissa. Rajavartiolaitoksella on kuitenkin kiinteä johto- ja määräysvalta kadetteihin silloin, kun he opiskelevat Raja- ja merivartiokoululla.

Valmistumisensa jälkeen kadetit palvelevat valitsemastaan opintosuuntauksesta riippuen Puolustusvoimissa tai Rajavartiolaitoksessa. Rajavartiolaitoksen palvelukseen haluava kadetti voi valita rajavartio-opintosuunnan, merivartio-opintosuunnan, ohjaaja-opintosuunnan tai lentoteknillisen opintosuunnan, joihin kuuluvaa opetusta annetaan Raja- ja merivartiokoululla. Raja- ja merivartiokoululle tulee vuosittain noin 13–15 rajavartio-opintosuunnan, noin 8–10 merivartio-opintosuunnan sekä noin 3 ohjaaja- ja lentoteknillisen opintosuunnan kadettia. Lisäksi logistiikkaopintosuunnalla ja Maavoimien johtamisjärjestelmäopintosuunnalla koulutetaan yksittäisiä kadetteja Rajavartiolaitoksen palvelukseen.

Valmistumisensa jälkeen kadetit nimitetään Rajavartiolaitoksessa vakituisiin nuoremman upseerin virkoihin ja ylennetään luutnantin sotilasarvoon (Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioista, sotilas- ja palvelusarvoista sekä tunnuskuvasta, ansiorististä ja ansiomitalista annetun tasavallan presidentin asetuksen (637/2005) 5 §:n 1 mom.). Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 17 §:n mukaan nuoremman upseerin virka on upseerin virka. Tasavallan presidentti nimittää Rajavartiolaitoksen upseerit sisäministerin esittelystä, mistä säädetään perustuslain 128 §:n 2 momentissa ja rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 12 §:n 1 momentissa.

Vaikutusten arviointi

Asetusmuutoksella toteutettaisiin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 9 §:n muutokseen liittyvä edellytys siitä, että nimittämisen edellyttämästä kadettien koulutuksen vaiheesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetusmuutos vaikuttaisi nuoremman upseerin kelpoisuusvaatimukseen rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain 9 §:n 3 momentin mukaisissa tilanteissa. Ilman asetuseroista rajavartiolaitoksesta annetusta valtioneuvoston asetuksella puuttuisi asiaa koskeva säännös.

Asetusmuutos ei vaikuttaisi Rajavartiolaitoksen hallintoyksikköjen toimintaan, eikä sillä olisi myöskään taloudellisia vaikutuksia.

Asian valmistelu

Asetusluonnoksen valmistelun aikana on kuultu Rajavartiolaitoksen esikunnan ja Rajavartiolaitoksen hallintoyksikköjen näkemyksiä ehdotetusta muutoksesta. Asetusluonnoksesta on lisäksi pyydetty lausunnot Rajavartiolaitoksen henkilöstöä edustavilta henkilöstöjärjestöiltä. Henkilöstön edustajia on myös kuultu yhteistoimintamenettelyn puitteissa toukokuussa 2024.

Lausunnoissa ...

Asetusehdotus on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

Voimaantulo

Asetusmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan X päivänä kesäkuuta 2024, jolloin myös edellä mainittuun hallituksen esitykseen (HE 1/2041 vp) sisältyvien lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan.